

Cefre, a háború

Kedélyes vicceskedéssel szökött be Erdélybe az ukrán–orosz háború. Némi, csak a hátsó szobában elsuttogott reménykedéssel, összekacsintással. „Mi jövőnk” – ez a ki nem mondott vágy, amiről mindenki tudja, hogy hülyeség. Azok is, akik arra vágyakoznak, hogy a székelyföldi megyék egyszer majd, ugyanúgy, mint régen, moszkvai támogatással megint autonómiát kapjanak. Harkov: ez a mozaikszó, amivel Hargita és Kovászna megyét rövidítik, így jelölik a román sajtóban. Mi tagadás, orosz hangulata van. És mivel a valamikori Székely Autonóm Tartomány moszkvai támogatással jött létre, ezért ez az orosz hangulat nem idegen senkitől. Ki a nemzetállami, kisebbségellenes gyanakvás, ki a kisebbségi revans és ellenállás jegyében játszik rá erre. A vágyak hülyék, de nehezen pótolhatók más ígéretekkel, vágyképekkel – ez a virulens, leküzdhetetlen revizionizmus paradoxona.

84

Az erdélyi magyarok többsége ezért is oroszpárti. A szakadár ukrainai megyékkel akkor is hasonlóságot látnak, ha semmi alapjuk nincs az ilyen párhuzamoknak. Orosz szimpátia van azért is, mert az illiberális propaganda, az autokrácia szeretete és tisztelete az elmúlt években pont olyan módszeresen csepegett ide be, ahogyan Európa-szerte megöntözték a hasonló regionálisan, etnikailag elkülönülő közösségeket. Hozzájárul az erdélyi magyar ruszofiliához még az a tény, hogy a román társadalom viszont ruszofób – ebből logikusan következik, hogy pont az ellenkezőjét gondolják és érzéik az erdélyi magyarok, mint a románok.

Az elmúlt években volt néhány olyan pillanat, amikor lett volna esély rálátni a szembenállásokra. Amikor az ukrán nacionalizmus fellángolt, és az ukrainai kisebbségek – nem csak az oroszok, hanem többek között az ukrainai magyarok, románok – bajba kerültek, megszülethetett volna a felismerés, hogy a nemzetállam önmagában gondot jelent. Mindegy, hogy orosz, ukrán, román vagy magyar nemzetállamról van szó. Bármilyen legyen: aki egy ilyen állami struktúrában él kisebbségiként, veszélyben van. Ezekben az években lehetett volna valamiféle határokon átívelő szolidaritást tanúsítani. Felmérni például, hogy mit jelent az Európai Unióban kisebbségiként élni, és mit jelent az Európai Unió határain kívül kisebbségiként élni. Szembenézni a ténnyel, hogy az Európai Unió kisebbségvédelme, nemzetközi érdekvédelmi hatékonysága meddig terjed. Elúsztak ezek az évek. Pont ez alatt az idő alatt folyt a propagandasajtóban a brüsszelezés, az unió hiteltelenítése. És ugyancsak ezekben az években vált támogatott politikai szólamná, akarattá az (új) nemzetállamok megerősítése. Erős magyar nemzetállam, erős román nemzetállam, erős ukrán nemzetállam, erős orosz nemzetállam. Ez volt a cél, arról senki sem beszélt, hogy nem lehet mindenki erős. Hogy szükségképpen lesznek erősek és gyengék. Szükségképpen lesznek győztesek és vesztesek. Szükségképpen lesz háború. Ezt diktálja a békeidőben oly harsányan, szemérmetlenül és gátlástalanul piacra vitt nemzetállami logika.

A háború hülye vágyaink netovábbja. Ehhez szoktatott hozzá a kor. A háború lehetőség. A háború eszköz. A háború szükségszerű, de távoli megoldás. A háború nem a sajátunk, de jó nekünk. Erre a felismerésre volt elég az illiberális delírium, amiben élünk.

Most kéne koriggálni, bocsánatot kérni. Visszakozni. Ha lehetne, ha az autokráciák forgalma nem lenne olyan végzetesen egyirányú. Hol él az az autokrata, akiben lenne elég bátorság, tisztesség és lelkierő kimondani: nem a nemzetállamok kora jött el? Az oly sunyi eszközökkel szított, fenntartott nacionalizmus nem erősít, hanem öl. Tévedtünk, hazudtunk: ha lenne minimális belátás a kor autokratáiban, most, az utolsó utáni pillanatban sírva kérnének bocsánatot. Ehelyett tovább folyik az eddigi hamisítás, a látens háborús uszítás korszakai után eljött a deliráló, direkt hadüzenetek kora. És mindazok az indulatok, félreértések, félremagyarázások, az az elidegenítés, szembeállítás, ami megtévesztette az embereket eddig, szóval mindez most megkéri az árát.

Az ukrán–román határszakasz a magyarok által is lakott Szatmár és Máramaros megyében átjárhatatlan. Évtizedek óta teljesen zárt övezet. Éppúgy szorosan összetartozó tájegységeket osztott ketté, idegenített el egymástól, mint a román–magyar határ. Ugyanazok a szatmári, magyar diftongusok hallhatók az ukrán és román területeken, ennek a családiasságát azonban már nem ismeri senki. A román–magyar határ családi, térségi drámáit oldotta az uniós csatlakozás. Az ukrán–román határon minden maradt ugyanúgy, befagyva, jóvátehetetlenül. Sötéten és átláthatatlanul.

Az ukrán határvidék csempészövezet. Itt ömlik be évtizedek óta az olcsó cigaretta, és a szesz – a masszív alkoholizmus vidékei ezek a szétszabdalt országrészek. Közös itt a bódulat és a bódulattal kezelt menekülési vágy. Ha tehetik, menekülnek az itt élők a vidékről, ahol megszakadnak a vasútvonalak, átjárhatatlanok az országutak, ahol nagyhatalmi stratégiával építették ki és erősítették meg a senki földjét. Akik itt élnek, azok a senkik. Életük a semmi. Sem előre, sem hátra, sem fel, sem le. Ezt élük meg, ezt adják örökül azok, akik Észak-Románia hegyes, sebes folyók által szabdalt megyéiben laknak. És ilyenek tűnik Ukrajna is, ott a szögesdrótokon túl. A drótakadályokon jobbra az jut csak át, ami illegális. Nem csak a cigarettás dobozok, szeszes üvegek. Csempésztek itt már hatalmas mezőgazdasági járműveket, luxusautókat. Sőt, volt olyan, hogy a Covid miatti határzárat itt játszotta ki egy család, Olaszországból akarták hazaszállítani a kint elhunyt nagymamát az innen elszármazott rokonok. Rendes ortodox temetést akartak neki, nem ilyen himihumi gyorsított járványhamvasztást. Torral, tömeges búcsúzkodással, siratással, egymás ölelgetésével. Összecsomagolták hát a testet, jó alaposan, madzagolva, hosszú utazást is tűrő vászonba bugyolálva. Felrakták egy teherautóra – mi másra? Kelet-európai nagymamáknak nem jár flancolás, bírni kell a terepet halál előtt, halál után. Végigkocsikáztak Európán a román vendégmunkások a nyitott teherautó platón szállított nagymamahullával. Senki sem tartóztatta fel őket. Csak az ismerte volna fel, mi folyik, aki érti a kelet-európai abszurdot, a törvények öntudatos, sportszerű kijátszását, a tradíciókhoz való irracionális ragaszkodást és azok

ötletszerű, önkényes átértelmezését. A szolgai konformizmus vegyülését a betyáros ellenszegüléssel. Mindezt azonban Nyugat-Európa képtelen volt megtanulni, úgyhogy dacára a teljes lezárásnak, a fenyegetésekkel, szigorításokkal felvezetett intézkedéseknek a halottszállítás sikeres volt. Ukrán és román vendégmunkások, az ukrán–román határon ügyeskedtek, míg eljutott Máramarosig a test. A semmi vidékén bármi lehetséges. Nagy-nagy tort csaptak aztán a gyászolók, megnyugodtak a lelkek, a testek megteltek vírussal. Sokan betegedtek meg, többen meg is haltak a partizánakció után. De hát ilyen ez errefelé, ahol az életbe belerokkantakat, beszoszorodottakat vidám temetőbe temetik. A fejfákra vidám búcsúztató verseket írnak, és sírva-nevetve gyászolnak. Pont annyira nincs értéke itt az életnek, mint amennyire nem veszik komolyan a halált – ki ijedne meg a háborútól?

A háborútól, amelyet szükséges, messzi rémmezeként hallgattak az emberek a csendben, de kitartóan duruzsoló propagandamédiában. Valahol ott Szíriában. Irakban. Afganisztánban. Az a háború. És akik abból a pokolból menekülnek, azok nem is menekültek, csak migránsok, akik a mi kultúránkat akarják. Az olcsó csempészett cigarettát és a mutyiban főzött házi pálinkát, a mi gazdag, édes hazánkban, ahol a szilvafák adakozón ontják a pálinkánakvalót. Minden kincsünk a cefre!

Ez, ami itt van, ez a háború, ez nincs itt. Ukrajna sincs itt, csak a határon átlopott szajré, a nagymama hullája és a nagymama hullájáért ukrán csempészeknek fizetett csúszópénz. Az Ukrajna.

86

Ha pedig az ukrán–román határon hirtelen mégis tömegek jelennek meg, hogy a nem létező Ukrajna távoli háborúja elől meneküljenek, akkor... akkor baj van. Újra kell gondolni mindent. A menekültek megszegyenyítését, elidegenítését. A „lemigránsozást”, amihez úgy hozzászórtak az errefelé élők. Hirtelen fel kell majd ismerni, hogy a határ másik oldalán bebocsátásban reménykedők ugyanazt a dialektust beszélnek, mint az ezen, a biztonságos oldalon élők. Talán elkezdene derengeni, hogy van némi rokonság is: ángyók, tántik, bátyusok és gyerekeik élnek odaát. Hogy a hirtelen megszakadó útjainknak mégis van folytatásuk odaát, a vasútvonalaink végállomásai mégsem végállomások, valaha tovább mentek errefelé a vonatok. Valaha nem senkik voltak itt az emberek, életük nem is semmi volt. Valamilyen messzi másik korban, mesében lehetett ez, amikor még nem szögesdróttól szögesdrótig láttak a bezárt és megvakított lelkek.

A háborúban, ahogy szűkül a világ, úgy tágul a tudás, úgy finomodik az érzékenység. Megbocsáthatatlanul későn, helyrehozhatatlanul lassan, de megszületik a felismerés, hogy kik vagyunk és mivel tartozunk egymással. Talán. Vagy nem születik meg. A menekülőknak nem lesz emberi arcuk, a migránsokban továbbra sem látja meg senki sem a szenvedő testet, sem a szenvedő lelket. A rokoni kapcsolatok mégsem válnak egyértelművé és tudottá. A hasonló diftongusokra nem figyel senki. Az ordas csaholás, amire az autokrácia idomított, tartósan és megfellebbezhetetlenül részünké válik.

A billegés napjai ezek. Már háború van, de még emlékszünk az elbutult, ügyeskedő békére. Nagy zokogásaink előtt viccelődünk. Vidám temetőinkben nem keressük, tehát nem is leljük az örök békességet.